

Տարեկան գրեն 440 դուր :
Վեցամսեայ 75
Մեկ ժամուցու մը տարին 5 դուրու է
Ստորագրու թիւները կանխիկ են :
Ստորագրու թիւները ամսուայ 1 թիւ
եւ 1 թիւ կը սկսուին :

Գուրու երբայից քաղցրեղանակ համար
ծախար առեղին վրայ է :
Լրագրոյս վերաբերեալ համակ կամ որ
եւ իցէ գրու թիւն խնայարիս պիտի
ուզուի. եւ ասանկ համարու ծախ-
քը իրկողին վրայ է :

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԱՆԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻ 11 ՅՈՒՆԻՍԿՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մտնողներու թիւն սկզբունքները ար-
գիւնք մ'ալ ձեռք բերաւ Մարտի կա-
ռավարութեան ջանքով :

Մ. Մ. կը թար խմբանուէր թաղաւո-
րը լստ. յունիսկ 10 թիւ Մայիսի 10 միա-
կոծութիւնը ասան օրուան համար գաղ-
թեցնելով, քաղաք խաղաղութեամբ իրեն
յանձնելու վայրը բանակելի սկսաւ Քը-
րանիսիոս Բ. թաղաւորին հետ : Գաղ-
ղիս կառավարութիւնն ալ խոստացաւ որ
կիծէ այս ասան օրուան մէջ բանակցու-
թիւններն յաջող փոխան մը չունենան
իր նաւաւորներ հեռացնել Մայիսի
սուրբ Էն, և այն ժամանակը Մարտիսիա
ցիւր կարող ըլլան ծովու կողմանէ ալ յիշ-
եալ քաղաքը ու մեղակոծելու :

Երկու շաբթի օրը Վարսի Պօրան
եկամ հեռագրական լուր մը կը ծանուցա-
րէր Վաղարշապատի Պօլիթեոս լրագր-
իչը Վաղարշապատի և պիտի այս լուրը կը
հաստատէ յայտալ, որ թիւն ընելով թէ
Վաղարշապատի և Վարսի յունիսկ 19
թիւ որ զինուորապետան վերջին օրն է Վա-
ղարշապատի և Վարսի պիտի մեկնի :

Վայն հեռագրու լուրը կը ծանուցանէ
նաև թէ Պօլիթեոս ինչպէս յայտարարու-
թիւնը լուր ստացուցաւ թիւն մը չէ ըսել ար-
ուսական և որոշող վրայ :

Միևկիսի և Վաղարշապատի գաւառ-
ներուն մէջ տեղ տեղ շիթութիւններ
ըր կը շարունակեն նախորդ իշխանութեան
կուսակիցներուն ձեռք, որոնք անդադար
նախորդ իշխանութեանց հետ հարդրակ-
ցելով ժողովուրդն անոնց կողմը շահելու
կաշխատին : Ա ինչպէս զինուորապետ-
ութիւնն ալ տեղ տեղ ժողովրդեան դժգո-
հութիւնն սր հասելով, այժմեան կառա-
վարութեան հ զիտակ ցոյցեր կը ընեն իւր
անմիջապէս կը զարուսին :

Վարսի յունիսկ 1 թիւով լուր
կուսան թէ զեկտ. 29 թիւ օրը խուզու-
թիւններ ծագել են յիշեալ քաղաքին մէջ
Վաղարշապատի կողմէն, կանանց և զեղաց-
ւոց կողմէն, բայց ասանց արիւնհեղու-
թեան զօրուեր են :

Թուրքիան ալ յունիսկ 8 թիւով լուր
կուսան թէ վեց Վարսի թիւն զօրապետ
որոնք Մարտիսիայի թաղաւորին ծառա-
յութեանը մտած էին, զաւարտութիւն
ըրբեր են ինչպէս Պրանչիսիոս Բ. թա-
ղաւորին, և ինչպէս թիւն եր ու բան-
տարիութեան են :

Վաղարշապատի Մ. Վարսի կայս-
ր ամեն տարուան սովորութեանը հա-
մեմատ այս տարի ալ կազմակերպ օրը պաշ-
տօնական ընդունելութիւն ընելով թիւն
ըրբի պաշտօնին մէջ, օտար տէրութեանց
զեպարաններուն ըրած բարեմակութեան
ըր հետեւեալ խօսքերով պատասխանեց :

« Երբ հախար եմ ձեր ինձի համար
ըրած բարեմակութեան թիւններէն : Այս վրա-

տահութեամբ կը նկատեմ ապագան, հա-
մողիված ըլլալով որ մեծ տէրութեանց բա-
րեկամական համաձայնութիւնը խաղա-
ղութեան հաստատութիւնը կապահով ըր-
նէ, որ իմ ամեն բաղձանքներուս նպա-
տան է : »

Վարսի այս խօսքերը բարի ապաւորու-
թիւն մը ըրին Վաղարշապատի և մանաւանդ Վաղ-
ղիս մէջ, ուր ժողովուրդը անհամբեր հե-
տաքրքրութեամբ կ'սպասէ Մ. Վարսի
նս կայսեր բերնէն ելած յայտարարու-
թիւններուն և քաղաքական երեւելի զեպ-
քի մը չարի կարեւորութիւն կուսայ անոնց :

Վաղարշապատի Պօլիթեոս լրագր-
իչն հետեւեալ խորհրդածութիւնը կրնէ
կայսեր վերջին կէտ խօսքերուն վրայ :

« Վարսի զիտեր որ հասարակաց միտ-
քին մէջ ընդհանուր անհամաձայնութեան
զգացում մը տիրած էր թէ և հիմնաւոր
ալ եղած չըլլար : ուստի շուտով և մի-
անգամայն անկեղծութեամբ ընդհանուր
վարսի թիւնը վերահաստատեց՝ զեւ-
պաններուն ու բարեկամութեանը միայն
պատասխան ըրն ու թիւն : Աւստի կայ-
սեր այս թիւնը ըրած խօսքերը այնպէս
զիտեղ ըլլան զայնքէն զայնքէն Վաղարշ
ժողովրդէն կամ Վարսի յունիսկ 19 թի-
ւութեան որովորոշող ուղղութեան են : և
տուած այս պահով թիւնը թէ « Վաղ-
ղիս խաղաղութեան կը բաղձայ » ամենէն
պարզ միջոցն էր յամաբարին տէրութեանց
ինչպէս թիւն Վաղարշապատի ջանքերը ընդ-
հանուր խաղաղութիւնն հաստատ պահե-
լէ զատ նպատակ չունին : »

Վաղարշապատի Վաղարշ լրագրիչներուն
էջերը շինաստանէն եկած պաշտօնական
զրուութիւններով և ուրիշ զանազան շա-
հաւետ ու հետաքրքրական տեղեկու-
թիւններով լցուած են :

Վաղարշապատի Պօլիթեոս զօրապետը
Շինաստանի կայսեր ամառուան պաշտօն
անուանելուն և անոր մէջ գտնուած ան-
հաշուելի հարստութիւններուն բաժան-
մանը վրայ մանրամասն տեղեկագիր մը ըր-
րած է Վաղարշապատի թիւն : Յիշ-
եալ տեղեկագիրն նայելով, հազար ու մեկ
զիշխներ ըսված արարացի վկայասանու-
թեան մէջ նկարագրուած խնդրէ գուրս
հարստութիւնները բան մը բռն չեն շի-
տոց կայսեր պաշտօնին հիմնով շքեղու-
թեանը ըրով :

Այս փաստաւորութեանը վրայ պարտեղ-
ներով ու յարակից շէնքերով շուտ ժա-
մու ճակատայ տարածութեամբ տեղ բրա-
նած է Վեքիի ըրով զեղեցիկ զեղք մը
վրայ :

Առաջ Վաղարշապատի հոն հասնելով,
պաշտօնը գրաւեցին, ու ասանց հարստու-
թիւններուն ձեռք զայցուներու Վաղարշա-
պատի յիններուն սպասեցին : Բանի մը ժամ ետ-
քը Վաղարշապատի ալ հասնելով, երկու բա-
նակներուն հրամանատարները որոշեցին
գտնուած հարստութիւնը բաժնելու, և
ասոր համար յատուկ յանձնաժողով մը
կազմեցին զիտուր պաշտօնականներէ :
Վաղարշապատի ինչպէս թիւն իրենց բաժ-
նին ինչպէս ամենէն հազար ազիւս նիւթերը
կայսեր, կայսրուհոյն և կայսրորդուհոյն ըն-
ծայել կը պեն :

Երկու արքունական գաւազան գտնուե-
ցան կանանցանման գոհարէ մը շինուած, ու
բուն վրայ ամենքը դնուցնան, և մե-
կը Վաղարշապատի կայսեր և միւսը Վաղ-
ղիս թաղաւորուհոյն համար պահեցին :

Շարժարտակ մը գտան վերջին սեպտ. 20
թիւնով գրուած, որուն մէջ Վաղարշա-
պատի և Վարսի կողմէն վերջին արհամար-
հանք կը խօսի բարբարոս Վարսի յինն-
բուն վրայ որոնք յանդիման Վարսի յին
կայսերութեան հողը մտնելու : և աստ
վարձատրութիւն կը խոստանայ իր գօր-
քերէն՝ անոնց որ բնակին ընեն հատու-
նէն յիշեալ բարբարոսները : Վարսի յին
նոնց որ այս փաստաւոր ձեռնարկութեան
մէջ ամեն միջոց զսվելի է ու ժեւ քաջու-
թիւնն բաւական չըլլայ նե՛ նենգութիւն
ու գաւազանութիւն կրնայ շարժանուի :

Վարսի մէջ գտնուած ամառ հա-
րստութիւնը կողոպտելէ ետեւ, Վաղարշա-
պատի որոշեցին պաշտօնը սրբելու : Վաղարշա-
պատի զեպարանն ու հրամանատարը համու-
թիւն չունին այս որոշման և ուղեցին ինչպէ-
սին փաստաւոր շէնքին : բայց Վաղարշա-
պատի հարստութիւնները նոյն պարտին
մէջ գաւազանութեամբ պանուտելուն վը-
րէ իր կայսրէն անուանու և գաւազանի զօ-
րաց արշաւանքին ահաւոր մեկ յիշատակը
Շինաստան թիւնը համար՝ ուր իրենցին
այրերը, և վերջապէս կրակի տուին ու
բանեցին :

Վաղարշապատի լրագրիչները ինչպէս նաև
Վաղարշապատի լրագրիչներէն անոնք կը կշառ-
բեն այս աւերման գործը :

Վարսի յին տէրութեան հարստակե-
րող գտնուած արդաց մէջ արդուութեան
գաղափարներն այս օրեր մեկէն ի մեկ ար-
թընցան, և ամեն ալ իրենց հին իրաւունք-
ներուն ու արտօնութիւններուն վերա-
հաստատուիլ կը խնդրեն :

Պահանջներն, Վաղարշապատի թիւն
միւսանկայէն, Վաղարշապատի, Վարսի
յին պատգամաւորութիւններ կերպան
Վ իննս, զանազան առաջարկութիւն-
ներ ներկայացնելու կառավարութեան :
Վարսի կայսրը իր առջեւ հանել կու-
տայ գայող պատգամաւորները, և ա-
նոնց առաջարկութեանց սիրով ունկնդիր
ըլլալով գոհացուցիլ խոստանալներ կրնէ :
Վարսի վերահաստատութիւնը նաև շուն-
գարացոց մեկ քանի աղատամիտ երեւ-
ինները յատկապէս Վ իննս կանանց տուեր
երկար խօսակցութիւններ ըրեր անոնց հետ :
Վարսի թէ շունգարացոց պահանջ-
մունքներն մեկ քանին գոհ ընելու խօսք
տուեր է :

Այս պիտի ամեն ազգաց հաւասարա-
տօնութիւն շարժեց իրենց ազգային լեզուն
գործածելու պաշտօնական գրութեանց մէջ :
Շունգարացի թիւն մայրաքաղաքէն
զեկտ. 20 թիւնով հետեւեալ կը զրեն
աւարական Օսթ Տայէ Ռօսթ լրագրին :

« Երեկ քրիստոնեայններն ու հրեայ-
ները եղբայրութեան խնայք մը կատարե-
ցին որ զիշխուան ժամը չէն մինչև 8 ըր-
շեց Պիտուութիւնը, զբարեկամութիւնը յար-
հետաներն ու վաճառականութիւնը երես-
փոխաններ ունէին այս խնայքին ներկայ

գտնուող 3—400 անձանց մէջ : Պիտու-
րօք վերապատու չա՛նախաբահ էր ժողովին,
և իր եկեղեցուն կողմէն խօսեցաւ : անոր
ետեւէն Պիտու խօսեցաւ ժողովրդեան
կողմէն, և լուս. թէ անկեց 11 տարի ա-
ռաջ քրիստոնեայն և հրեայ մէջ եղբայրու-
թիւնը նուիրազորեցաւ արեան միտու-
թեամբ : Ժողովականները քանի մը ան-
գամ աստիկ ծախահարութեամբ ընդմի-
ջեցին անոր այս խօսքերը : Յետոյ բաժակ-
ներ առաջարկուեցան իրաւոր : այս եղ-
բայրութեան : և բոլոր աստեղանակները
քրիստոնեայն և հրեայներուն իրաւանց հա-
ւասարութիւնը պաշտօնակցին : Ինչպէս թիւն
ժամանակը զիտ մը եկաւ հրեայ խախտու-
զիւնն, որ իր գոհութիւնը կը յայտնէր
այս ժողովն և ներկայ չըլլալ գտնուելուն
վրայ կը ջաւեր :

« Այս իրիկուն ժամը Վին երկու կը
բունեցնուին գաւազանութիւնը նուիրազոր-
եցաւ : Վերջին տարուր պաշտու. կեր-
պով լուսաւորուեր և քրիստոնեայններով
ու հրեայներով յլուեր էր : Առաջ հուն-
գարերէն երբ մը երգուեցաւ : յետոյ խա-
խտուութիւնը անկիմն երկով աստեղա-
նութիւն մը բրաւ և բոլոր ներկայ գտնու-
ւողները օրհնեց : Վարսի թիւն երգեր երգ-
ւեցան ու ժողովուրդը ջրուեցաւ ու
բարեկամութեան արարակներով : »

Վարսի կողմէն կառավարիչը յայտա-
րարութիւն մը հրատարակեց, որուն մէջ
ըսուած է թիւնտէրի համար թէ Խոսա-
լիսի քաղաք մըն է : Այս յայտարարու-
թիւնը մեծ իրարանցում պատճառեց
Վարսի կողմէն, որովհետեւ թիւնտէր
Վարսի կողմէն գաւազանութեան կը վերա-
բերի : ուստի առաջարկութիւն մը կը պա-
րատուի Վարսի կողմէն գաւազանութեան
մեծ ժողովին խնդրուա՛ որ վերջին
յայտարարութեան վրայ քաղաքութիւն
մը ուզէ Վարսի կողմէն կառավարութեան :

Պրուսիէն Վոս լրագրիչը կը ծանուցա-
նէ թէ Պրուսաց Մ. կայսրը յառաջիկայ
ամսին սկիզբները պիտի հրատարակէ բա-
տրիկութեան վերջուր, և այս մեծ գործը
խաղաղութեամբ կատարուելու համար
արձակեալ բոլոր գործերը դրօշակի ներքե-
կը կը լուսին :

Վերջին Միացեալ Վահաններէն
եկամ առեւտրական ձևաորդ լուրերը խիստ
զեշ ազդեցութիւն ըրին Վարսի ու
Պարսի մէջ :

Վաղարշապատի իր դրամակցողը հար-
իւրին ՚ի հանեց :

Շունգարացի վերջին ապստամբու-
թեան ժամանակը անուանի երող Վանա
Մահլայ անուն ապստամբապետը որ քանի
մը անգամ մեռեր՝ ողջացեր և ետքը վեր-
ջապէս մշտնջենաւոր կերպով մեռած ըլ-
լալ հաստատուեր էր, այս օրերս նորէն
յարութիւն տուեր է, և հիւն 4000 զօր-
քով ու բաւական զանազան Վարսի
սահմանադրուելը կը գտնուի կրնէ :

վրայ իրաւացի դիտարկութիւններ կամ տարբեր կարծիքներ չկրնայ քարտէս մեզ ուղղութեամբ ընթացող պատրաստ կերպով քննարկելու և հրատարակելու և քառասուն է որ առանց կրկն, արգարատեր որով և խոհեմութեամբ դրուած ըլլան .

ՊԵՏԱԳՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԳՐՈՒՄ

« Այժմ լրացող մի քանիսն պաշտօններէն մէկն է հասարակաց կարծիքը ներկայացընել և զայն բառ հայկին լուսաւորել առ զայն զանազան իրողութեանց վայ ճշգրիտ տեղեկութիւններ հարգելով, այս անգամ ինքին համարուեցանք որ մեր քաղքին նահապետ լրացող այս պաշտօնէն հըրամարտած է, և թէ երբեք զայն սկսած և կատարած ունենք : Ասան զի մինչդեռ ամէն մէկ միջերանհամբեր կ'սպասեմք որ Վրչարայ Վարարտեանը մեր ազգային զշտաց և յուզմանց ակնառատ վիպի՞ պիտի բարեհաճի մանր նկարագրել իմանութեան մեր հեռաբնակ հայրենակցաց՝ քաղքին հասարակութիւնը մտաւոր շատ մի անկարգ և տխուր շարժումներ և իրողներ, և մեզի դարման մի բերել, յորդոր մը, քաղքեցիութիւն մը ուղղել, և ահա կը տեսնենք որ իր վերջին թուոյն մէջ լսիտ նախան ոճով կանցի մէկ քանի դէպքերու վայել . իսկ մեր ազգային անկարգ կատարութեան մասին և ոչ ճայն մը, ճիշդ մը չարձակեր : Ահ, ի՞նչ դարմանողի սասանութիւն .

« Արշալոյսը, որուն արեւանայը մենք պիտի չտեսնենք, իր մասնաւոր հաշիւը, իր մասնաւոր քաղքեցիականութիւնը կրնայ ունենայ այս լուսութիւնը պահելով . սակայն բաւական քաղքեցիութեան և նաեւ դրաւ լու որ հասարակութեան համարումը և մտահոլութիւնը չէ կարող ունենայ, և ոչ ազգային գրագեանց հաւատարիմ թարգման համարուի .

Արդոր ազգային լուրերու փոքր ինչ հետաքրքիր անձ մը Արշալոյսը ձեռք առնուա Օմիւսնից հայց վայցը լաւաք բաւաւորաբար դիտման, ինչպէ՞ս զգտնանք չի տանի և ինչպէ՞ս հետաքրքրութիւնը գոհ ընէ գրեթէ հեռակող չը ու ջանք տող վեր կարդարով : « Վասնզոր ընդհանուր կատարարիքը Տեւեան եղբայր տարարար գոյի և Միւսթեան հանդէսը խախտելու տուաւ, բայ որով երկուքն ալ առանց հրահանարի հաստատուելիքն : Վսից զատ Միւսթեան մեզապարտ դրտաւ մէկ քանի անձանց պատուոյն զպլել լուսն, և հասարակութիւնը խաղաղութեան գրողներու մասին : »

« Ա ճամբի և հեռաւոր ընթերցողը շատ լու կ'ըմբռնէ որ կատարութիւնը իրաւունք ունի երկրին օրինաց անհամաձայն դատած ձեռնարկութիւն մը արդիւնք և անոր դազարումը վճարելու : սակայն Վրչարայ տուած տեղեկութիւնէն անշուշտ չէ կարող հասկնալ թէ ինչո՞ւ Տեւեանց մասնաւոր քաղքեցիական տարրի չափ գործելէն, և Միւսթեան հանդէսը գրեթէ տարի մը հրատարակուելէն ետեւ և ոչ առաջ՝ կատարութեան ուշադրութիւնը դրաւն և այս պատու հասցին վճարին . չէ կարող հաստ ըլլալ թէ այն վճարը չարձակուած՝ ի՞նչ պարագաներ դարձան մեր մէջ .

« Հաւանական է, և մտաբոյ խմբակը, որ ձեր յատուկ թղթակիցը՝ Վրչարայի անկարգութեան վերջին շարքերէն, որ մի նակ ազգին կը վերաբերին . սակայն յուսամ որ մեր վիճակին նկարագրութիւնը և անոր վրայ հետաքրքիր մէկ քանի խորհրդանշանութիւնները պատուական լրագրոյն մէջ հրատարակելու շնորհը կ'ընենք .

« Օմիւսնից հայրը արդի խոսովութեանց վայ որոշ գաղափար մի ունենայու և անոնց բուն պատճառը հասկնալու համար, հարկ է մեր նախկին բարոյական և մասնաւորական վիճակը հարեւանցի մը քննել և այժմեանին հետ համեմատել .

« Հատերը շատ անգամ խօսած են զի իրարեւ մեր հայ հասարակութեան հան

գամանաց վայ, բայց սակաւք անոր թէ իրութիւնները նշանակելու համարձակուած են : Հարախոյ չիկայ որ ամեն մը Օմիւսնից հայրաւորը՝ պիտի և ամու փոքր և թրւով յոյժ ընդ փոքր աստիճանայ՝ որ բաւական կ'ընէ և արդեցութիւն ունենան ազգին վերամտորդի գործողութեանց մէջ : Արշալոյսը իրաւական պանծալի օրինակներ յոյժ տուին : Արեւելի ընկերութիւններ կարմեցան . հայրենասեր բարեբաւներ ունեցան : Օմիւսնից հայ մարդը թէ և վաճառականութեան ու թիւ մը աւելցնել շահապետութեան հակառակ, իր ազգային պարտաւորութիւնները և իրաւունքները քաղ կը ձանաչէր : Արշալոյսը գործող գաղափար հասարակութեան յարգը և համարումը յոյժ յարձանաւոր անձնը կեցած ըլլալով, որ և է տոհմային ինքի, վճ և անօրինութիւն արդարութեամբ և իրենց մէջ կ'որոշէին առանց ընդհանուր ազգին բեռ և տարողութիւն դարձաւ : Օմիւսնից իր ծոցը կը անուշաներ վէճ, աղիւս և ազգորուս գրաց մտնեցնելով ի պատանկներ՝ որ Միւսթեան վարժարանին պարձանքն և ազգին մէջ մէկտեղ արժանաւոր և օգտակար անդամներ ըլլալու սահմաններէն էին : Իրաւէ որ Օմիւսնից տեսաւ իր արշալուստութեան մէջ անգամ՝ ազգային փոթորիկ և կոխ, այլ և այլ նիւթակն ձախարհութիւններ կ'ընէ, սակայն անոնք իր ստրիկութեան ժամանակը քաղած տառապանաց ըզով ոչ ինչ համարելով, և քանի որ հայրենասերը հայկազանց սրտին մէջ հայրենական յիշատակը և զգին կեռային, անոնք իրեն վազանցով ամպեր մեր երկնից երեւնէ անհետ կը լայնին .

« Արեւն այսպիսի ընտիր հանգամանքը դարձաւ ժողովուրդ մը ի հարկէ որ ըստ օրէ ազգային գործողանման մէջ Վրչարայի քաղքեցիականութեան մտաց և բաւուց կաշուութեան համաձայն ազգային վարչութիւնը հարկաւոր է, տարակոյս չի մնար որ Օմիւսնից հայ ժողովուրդը արբարուք մտօք և ստրիկութեան սահմանադրական հարկանքը յայտնելով ի վազանց անկարգար և արտաական օրինաց արդիւնաւոր հովանիները ապրելու արժանի էր : Ապա թէ ոչ՝ պէտք է բնէ որ մենք հիմնաւոր առաջին մեծ և ազգաւն սկզբանց և գաղափարաց անհաւատարիմ ենք և յաւալի վշատութիւն և բարձրական ակարութիւններ մեր մէջ կը տիրապետեն .

« Այս արդարեւ մեր արդի կացութիւնը նիտեցով այս պատկաւ պիտի ըլլայ : Ասան զի մէկ քանի տարի ի վեր հայ հասարակութեանն արգային կարեւոր ինքորոյ և գործող մասին ցուցողած անտարբերութիւնը ուրիշ կերպով չի մեկտուիր, բայց միայն փոխուելով խմբակներ ենք բռնելով .

« Այս մտայ մեր այն ետանդը, այն արթնութիւնը, այն հողին որով ամեն սոհմային գործողութիւն իրեն մեր ընտանեկան գործը նիտեցով, խորհրդով բանիւ գործով, թէ պր թէ կին, ձեր և պատանի, իւրաքանչիւր իր կարողութեան չափ՝ անոր յաճող վիճակին կ'արիտատենք : Այս մտայ այն շեքմանաւորութիւնը և ազգային ու կրօնական պայճաւորութեան սէրը, որով Օմիւսնիցը, թէ և նոր կրակէ ելած, տուն և դար մեծ հրդեհին ձարակ տուած, մարդը իր օրական վատակար կը կ'ընէ իր մտայ որը գոհարեցելը նոր հարգը իր սիրական նշանաւոր մասնակին, չբաւորը իր ունեցածին բեկորները, տաճարին նորաշինութեան համար կը նուիրենք : Վիտոս, վշտակիր և անօրինակ կը խառնով մտիմ, որ հայրենասիրութեան անձնանու իրութեան և աւարտութեան այս պիտի օրինակները հաստան մեր մէջէն և արտաշարժ իրաւարկներ դարձան

Մտայեղը հեռեւեղ թուով :

« Կարմիր թուով հրատարակելով 1849 մարտ 1 թուականով Պալատու և Իւրախե օմիւսնի երկրորդութեան թեան կան սահմանները որոշելու համար արուած

պատրիարքական կնդրակին օրինակը : Այս անգամ ալ կը հրատարակելու 1836 թեկա . 13 թուով արուած երկրորդ կնդրակը՝ որ առաջին մէջ եղած արգային որոշումը կըրկին կը հաստատուէ .

« Այս միջոցիս թահրիկ համար Մեմուր Եփեսոսիներուն ոմանց թագի ժողովուրդները Վիեղեցուց վայ գրեղը անանուելով շփոթում թիւն ծաղերեմանաւանդ Մեմուրեցականակտի և Իւրախե օմիւսնի Մ. Յոսան Ռիկերեան երկրորդ քահանայից մէջ, սակայն ամենեւին շփոթեւրան մը չկայ . քաղքեցիական նուշուտի անհոտերն ինչ լէս կուզեն թող պնայէս գրուի, մեր արեւոր կարգը հանձնը և Մահմանաղութիւնը անանց անանկ զըրեղով չարուիր, ինչպէս եօթն տարի առաջ խորհրդով ազգային արեւոր և Մարմնաւոր ժողովոյ Պատրիարքական կնդրակաւ սահման եղք գրեղ երկուց Արշարոյ Վիեղեցեաց : Բարեմիտ մահալէէն միջու Իւրախե խորունու Ռեւեկայան, և Մարմնաւորութիւն Չարչաւուս օտարուր միւս Էպիսկոպոսը, Էմմայիսն միւս Եպիսկոպոսը անանց խանրովը և պէքեար ժողովուրդներով Սուրբ արեւատակալեա Վիեղեցուց քահանայից յանձնուած է հովուել : Իսկ Իւրախե օմիւսնի Սուրբ Յոսան Ռիկերեան Վիեղեցուց ժողովուրդն հինգ քահանայք հովուեն անորը : Իւրախե օմիւսնի թագիւուն պէքեար ժողովուրդը, Մարմնաւոր օտարուր միւս Սուրբ Մեմուրի խանրու պէքեարները : Եւ այսպէս եօթն տարի առաջ ալ վաւերական Պատրիարքական կնդրով կանգնի մի ևս տուած ենք յատկապէս : Վհաւանիկ այժմիկ ևս նոյն օրինակ կնդրակ կուտամք երկուց Արշարոյ Վիեղեցեաց մերոց բարեկրօն քահանայից, որ այսուհետեւ ալ հին ազգային Մահմանաղութիւնը պահպանելով՝ երբեք յաջ և յահեակ չեղին . և այս երկու Վիեղեցեաց յասակացեալ վիճակէն դուրս ձաղ չարուի ննջեցեղոց համար . կերպ կերպ հարկը ժողովուրդը վասարելու համար քահանայք մեկտեղ չի յանս, ապին անգին չեքը կուտեն, կոխ չարուցանեն, և պարզամիտ ժողովուրդը զայն վախճութիւն չտան : Կոյնպէս շեքմանայ օրհնեալ ժողովուրդը անխոր երկու Սուրբ Վիեղեցին երթան, բայց իրենց քահանայն հոգեւոր հովիւր ձանաչեն՝ իրենց հոգեւոր պիտոյիքը համար անանց գիմեղով, և առանց ձեռնադրել իրենց հոգեւոր գործերը ամենայն միամտութեամբ կատարել տան : Այս կանոնը միշտ հաստատանալով և անգրողելի պահուի, և մէկը չի ինչ կանգարել կամ աւերել յայնձեան մինչև յայտնան : »

Ստուգելու մէկ մարդ մը բորոքողին խուկ կոյր և անգրայ ըլլալու է որ վերջինեալ բացայցիտ խօսքերուն իմաստը չհասկնայ, կամ ամեն բարոյական զգացումէ դուրի ըլլալու է, որ կամաւ և զիտուութեամբ յանդիման հակառակ խօսեւոր բոլոր աշխարհի առջեւ : Այսպիսի յանգութիւն մը հրատարակուած յանձնատնոյը հարկաւ շարժաւիթ մը պէտք է ունենայ . և այն շարժաւիթն ալ ոչ իրաւունքը կրնայ ըլլալ և ոչ արդար դիտաւորութիւնը . վասն զի իրաւունքն ու արդարութիւնը սուտով չեն կրնար պաշտպանուիլ : Արեւն կոյր հակառակակրուութիւնը կամ շահապետութիւնն այս անարդատախօսութեան շարժաւիթը : Եւ արդարեւ կամ մէկը կամ միւսը կրնայ կարծիք ըլլալ այնպիսի մարդու մը համար որ Պալատու կեօմիւսնից չէ, և 13—20 տարին ի վեր յիշեալ բայն երկրորդոյն առատ երկու մուտները մասնակարարեղէ ետեւ, երեսիտ խանայ ընտրութեան ժամանակը հակառակութիւններ կը յարուցանէ, Պալատու ժողովուրդեան կողմէն խաղաղասիրաբար իր վայ եղած ըն որու թիւնը կը արժէ, Սուրբ մահմանաղութի ժողովը ոչ քուէարկութեան նրն արդէք ըլլալու համար կերպ կ'ըրպաւ պորինաւոր միջոցներ իրորք կը դնէ, և այս պատճառաւ առ ժամանակեայ Քաղքեցիական ժողովին առջև յանդիմանուել

լին և Պալատու օմիւսնի երկրորդոյն դործոցը չխառնուելու պատուէր ընդունելն ետեւ ալ դարձեալ ետ չի կնար, հակառակութիւնը կը շարունակէ, ապա լին վարչութեան կողմանէ ուղղապէս իրեն արուած պատուէրներուն ու հրահանգներուն հակառակ կը գործէ, և վերջապէս կը պահանջէ որ այն գործերն օրինաւոր ձանշուին և չձանջ ցուելուն դէմ կը բողոքէ : Խօսքերն Քալաթի Պ. Մ. յատուրին համար չէ . յիշեալ միամիտ անձը լոկ արբանեակ կամ գործիք մըն է, և ինչպէս արդէն բանը կնք, խեղճը իր ստորադրած իրաւունքներն անգամ հասկըցած չէ : Կոյնպէս կրնայ Պալատու օմիւսնի անվաւեր ընտրողական ժողովը կարծող անձանց մեծ մասին համար ալ, որոնք լաւաւուս նայելով իր շեքմանայ տէր և բարեմիտ անձնը են, բայց քանի մը հակառակաբար ու գրգռիչ անձանց թեքալուութիւններն խաղաւելով կուտարար անանց խորհուրդին կը հեռեւին, և անոնց կիրքը գոհ ըլլալու համար հրատարակուած անհիմն բողոքներու և յաւերտածներու ապարդիական ծախքը (թէ որ երկրորդին մտաւելն երած չէ նէ) կը վճարեն, և հրատարակու սուս խօսքերու նախատինքն ալ դժբարդաբար մասնակից կը լինան .

Ար կարծենք որ մեզի և սահմանադրական յանձնաժողովին դէմ եղած մեղադրանքներուն անտեղութիւնը անհակառակելի կերպով հաստատուեցաւ . հիմա դանք մեզի դէմ արձակուած ուրիշ դրարանութիւններուն վայ քանի մը խօսք ընելու . բայց ասանկ չնկնի նիւթի մը վայ յողւածնիս չեքիարելու և արդոյ ընթերցողը ձանձրութիւն չտալու համար յայտարարութեան կը թողուր :

Մամաթիոյ թագական խորհուրդին ընտրութեան գործը անգրայն բնակիչներէն ոմանց պարսիստութեան կապիտարուած և հեռեւաբար բողոքող առ իմ եղած ըլլալով, նոյն թագը ընակեալ ուսումնական անձ մը հեռեւեալ նամակը խրկած է մեզ, որն որ կը հրատարակէ իրեն խաղաղասիրութեան ու ազգասիրութեան յորդոր մը :

Մեծարդոյ խմբակը Մասիս պատուական լրագրոյ :

Մամաթիոյ թագին մէջ 2—3 ամիսէ ի վեր Մահմանաղութեան հրատարակուած քուէարկութեանը պատճառաւ ծագած վէճերը քանի քանի տարբեր կերպարանքներ անտեղով անարտուելի կերպարութեան մէջ մնացած է արդար հասարակութիւնը : Բայց կարծեաց տարբերութիւններուն վրայոք՝ ես ալ թագից ըլլալով ըրած մանրամասն դիտարկութեանը՝ նետեւեալ պարագաները կը ներկայացնեն, որոնք յիշելու վերջը քանի մը իրաւունք խորհրդածուութիւններ ունի յայտնուելու թէ ներքին է յարանանցեղ ձեր պատասխան լրագրոյն էրկրին անդի շնորհի պալ կարելի ըլլայ դուցէ Մամաթիոյ հասարակութեան խաղաղութեան օգի մը հարբողը :

Նախ, մէկ մաս մը կը լինէ թէ քուէարկութիւնը ապօրինաւոր կերպով կատարուեցաւ և անոր համար պէտք է նորէն քուէն արլիլ : Երկրորդ . Միւս փոքր մաս մը կը լինէ թէ, ընտրեալ անձներն մէկը մեզի հասնի չէ գահաճան պատճառներով, և որովհետեւ անձնական պատուոյ զպիլը ազգի խորհուրդ չէ, սուր համար թող քուէարկութիւնը կրկնուի, դուցէ այն անձին քուէ չին տար :

Երրորդ . Միւս ամենափոքր մաս մը կը լինէ, Մահմանաղութեան հրատարակուած քուէարկութիւնը կատարուեցաւ . արտառատ կենսանք խաղաղութիւն յարուցանողներուն դէմ Մահմանաղութեան զեղբերակով, ճարտարութիւնը միշտ յաղթող է և մեր ընկու :

Չորրորդ . Կր ընդհանուր մաս մը կը լինէ, Մահմանաղութեան հրատարակուած քուէարկութիւնը կատարուեցաւ . արտառատ կենսանք խաղաղութիւն յարուցանողներուն դէմ Մահմանաղութեան զեղբերակով, ճարտարութիւնը միշտ յաղթող է :

Սուրբին մասին կարծեացը կը պատասխանենք թէ քուէարկութիւնը ապօրինաւոր լին

